

2. Социальные и психологические проблемы борьбы с международным терроризмом. – М.: Наука, 2002. – 170 с.

3. Колодяжный В.А. Международный терроризм: проблемы уголовной ответственности // В.А. Колодяжный Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України: Матер. між нар. наук.-практ. семінару [Харків] 1-2 жовт. 2002 р. / Редкол.: Сташис В.В. (голов. ред.) та ін. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарних ініціатив, 2003. – 296 с.

4. Багрий-Шахматов Л.В. Ответственность за терроризм в новом Уголовном кодексе Украины // Л.В. Багрий-Шахматов Новый Кримінальний кодекс України: питання застосування, вивчення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Питання застосування нового Кримінального кодексу України" 25-26 жовтня 2001 р., м. Харків / НЮАУ ім. Я. Мудрого та ін. – К.: Юрінком Інтер, Х., 2002. – 272 с.

УДК 343.287.29

Є.О. Письменський

**ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ
ВНАСЛІДОК ВТРАТИ ОСОБОЮ
СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ:
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Досліджено кримінально-правовий аспект звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України), розглянуто деякі проблеми правової регламентації цього виду звільнення, його застосування у судовій практиці. Висловлюються пропозиції з можливих шляхів удосконалення чинного КК України.

Ключові слова: *звільнення від покарання, суспільна небезпечність, бездоганна поведінка, сумніве ставлення до проті*

Исследован уголовно-правовой аспект освобождения от наказания вследствие утраты лицом общественной опасности (ч. 4 ст. 74 УК Украины), рассмотрены некоторые проблемы правовой регламентации этого вида освобождения, его применения в судебной практике. Высказываются предложения по возможным путям усовершенствования действующего УК Украины.

Ключевые слова: *освобождение от наказания, общественная опасность, безупречное поведение, добросовестное отношение к труду*

The criminal law aspect of discharge from punishment in the consequence of a fact that a person is not treated as socially dangerous (p. 4 art. 74 of the Criminal Code of Ukraine) is researched. Some problems of the legal regulation of this type of discharge are considered, and its application is analyzed.

Some suggestions on the possible ways of improvement of the effective Criminal Code of Ukraine are made.

Key words: *discharge from punishment, social danger, good conduct, diligent work.*

Суспільна небезпечність особи, яка вчинила злочин, може втрачатися на момент розв'язання судом питання про призначення їй покарання, що зумовлює втрату будь-якого сенсу його відбування (виконання). Як у момент вчинення злочину, так і в момент розслідування або розгляду справи в суді, саме діяння залишається злочинним, але суспільна небезпечність особи винного суттєво знижується порівняно з тією, яка була на момент вчинення злочину. За таких обставин виникає потреба у відмові від реального застосування будь-яких заходів кримінально-правового впливу. Кримінальне законодавство України таку можливість суду надає завдяки передбаченому в ч. 4 ст. 74 КК України положенню, згідно з яким особа може бути за вироком суду звільнена від покарання, якщо вона вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості й з урахуванням бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи не можна вважати суспільно небезпечною.

Звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності вважається яскравим прикладом найбільш м'якої та ліберальної форми реалізації кримінальної відповідальності, яка визнається фахівцями самодостатньою для певної категорії засуджених (випадкових злочинців) [1, 156 - 157]. При такому звільненні суть кримінальної відповідальності полягає в здійсненні судом від імені держави осуду винної у скоєнні злочину особи, що поєднується із застосуванням до неї певного виду покарання та одночасним остаточним (безумовним) звільненням від нього.

У кримінально-правовому аспекті проблематику звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності розглядали А.М. Бойко, А.І. Золотарьов, В.О. Меркулова, В.В. Устименко, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, П.В. Хряпінський, С.Д. Шапченко та інші фахівці-юристи. Водночас в українській кримінально-правовій доктрині бракує досліджень, присвячених комплексній кримінально-правовій характеристиці зазначеного виду звільнення від покарання.

Метою цієї статті є з'ясування вад чинного кримінального законодавства в частині регламентації звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України) та

практики його застосування, формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Розглядуваний вид звільнення від покарання не є універсальним і може застосовуватися лише за певної умови, а саме якщо вчинений особою злочин відноситься до категорії злочинів невеликої або середньої тяжкості. Ступінь тяжкості злочину визначається відповідно до положень ч. 2 і ч. 3 ст. 12 КК України, в яких дається характеристика злочинів невеликої та середньої тяжкості.

Крім категорії тяжкості, до вчинених злочинів законодавець у ч. 4 ст. 74 КК України не встановлює жодних додаткових критеріїв, що, на думку окремих правників, є неправильним. Зокрема, можна підтримати пропозицію П.В. Хряпінського про обмеження передумови звільнення від покарання за ч. 4 ст. 74 КК України вказівкою на вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості "вперше" [2, 219].

Підставою застосування звільнення від покарання за ч. 4 ст. 74 КК України слід визнати втрату на час розгляду справи в суді суспільної небезпечності особи, яка вчинила злочин. Наявність цієї підстави підтверджується за допомогою двох критеріїв: бездоганності поведінки та сумлінності ставлення до праці.

Як правило, суспільна небезпечність особи визначається через всі як об'єктивні, так і суб'єктивні ознаки складу вчиненого ним злочину (сам факт вчинення злочину є свідченням певної суспільної небезпечності особи), а також характеризується особистими властивостями винного, що не знайшли конкретного відбиття в типових елементах злочину. Тобто характеристика особи винного не має зводитися лише до вчиненого ним злочину. Як відзначають дослідники, за одним вчинком ще не можна судити в цілому про людину та її потенційну поведінку [3, 40]. Від себе додаю: особливо тоді, коли цей вчинок не несе серйозної небезпеки для інших людей, суспільства, держави.

З урахуванням викладеного вважається, що за умов бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці (універсальних критеріїв втрати особою суспільної небезпечності) призначення покарання винному втрачає будь-який сенс, адже на час розгляду справи цілі покарання досягнуті й без його призначення. Так, можна з великою часткою вірогідності констатувати досягнення передусім мети виправлення особи, якщо вона після вчинення злочину не скоює будь-яких правопорушень, а також (що є найголовнішим) якщо у неї за цей час сформувалася внутрішня суб'єктивна установка і виникла мотивація на правомірне існування в суспільстві, які активно втілюються у життя.

Час бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці з боку особи може стосуватися лише періоду після вчинення злочину, оскільки сам факт вчинення злочину вже яскраво свідчить про певну небездоганність поведінки особи. При цьому, на переважну думку юристів, зазначені показники повинні мати місце протягом більш-менш тривалого часу, достатнього для загального висновку про недоцільність застосування покарання. Але скільки конкретно часу (не менше півроку, року, півтора року тощо) достатньо для висновку про втрату суспільної небезпечності, зрозуміти складно.

Наприклад, А.І. Золотарьов таким проміжком часу пропонує вважати строк, що дорівнює, як мінімум, одному календарному року (маючи на увазі випадки, коли такий строк не пов'язаний з тим, що умисно "затягується" розслідування, особа ухиляється від слідства тощо). Це, на думку дослідника, необхідно для того, щоб прослідкувати тривалу лінію поведінки особи, переконатися у справжньому відпаданні її суспільної небезпечності [4, 172]. З цього приводу думаю, що зазначений строк має диференціюватися залежно від фактичних обставин справи, специфіки вчиненого злочину, певних характеристик особи винного і, відповідно, визначатися по-різному в кожній кримінальній справі: для когось кілька місяців буде достатнім строком, щоб продемонструвати недоцільність застосування заходів кримінально-правової репресії, а комусь й кілька років для цього не вистачить. Переважно на такій позиції стоїть і судова практика. Водночас у деяких випадках суди визнають винного таким, що втратив суспільну небезпечність, після закінчення неприпустимо короткого строку (скажімо, одного місяця або двох).

Так, Старокостянтинівський районний суд Хмельницької області ухвалив вирок, звільнивши від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК України особу, винну у скоєнні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК України, всього через 1,5 місяця після вчинення інкримінованого злочину [5].

У зв'язку з тим, що суть бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці засудженої особи законодавчо не конкретизована і чітко в літературі не визначається, питання про правильне розуміння та тлумачення зазначених критеріїв втрати особою суспільної небезпечності завжди варто вирішувати індивідуально, виходячи з аналізу фактичних обставин. Їх довільне, поверхневе трактування може суттєвим чином дискредитувати ідею законодавця. У кримінально-правовій літературі під бездоганною зазвичай розуміють таку поведінку в сім'ї, стосовно сусідів, членів трудового колективу, інших коле-

ктивів, членом яких є засуджений, усього суспільства, яка соціально схвалюється, з позицій суспільної моралі гідна для наслідування іншими особами [6, 405; 7, 240]. Можна не погоджуватися з наведеним визначенням, але за будь-яких обставин бездоганна поведінка - це передусім з правової точки зору добрий і сумлінний спосіб життя особи, який обов'язково має систематичний, стабільний і незмінний характер.

Тому досить сумнівним є тлумачення бездоганної поведінки авторами одного з науково-практичних коментарів до Кримінального кодексу України, які називають поведінку бездоганною, якщо особа не лише утримується від вчинення злочинів та інших правопорушень, а й цілком дотримується загальноприйнятих норм поведінки та моралі, іншими словами, поводить себе ідеально [8, 185]. Видається, що ідеальність поведінки (особливо з позиції моралі) є занадто завищеною вимогою до особи, яка претендує на застосування до себе будь-якого кримінально-правового привілею. Цієї якості людських учинків складно вимагати від переважної більшості людей, не кажучи вже про злочинців.

У будь-якому разі поняття бездоганної поведінки є оціночним, і питання про його наявність має вирішувати суд, виходячи з аналізу конкретних ознак поведінки особи. При цьому другорядні ознаки (паління, несистематичне вживання, але не зловживання алкогольними напоями, вживання в повсякденному спілкуванні ненормативної лексики тощо) не повинні мати вагомого значення. Однак їх відсутність, безумовно, додатково свідчитиме про бездоганність поведінки засудженої особи. Типовим ж її підтвердженням слід визнати нормальні стосунки в родині, утримання малолітніх (неповнолітніх) дітей чи інвалідів, наявність постійного місця проживання і роботи, корисне проведення дозвілля, прояв активної громадянської позиції у вирішенні тих чи інших життєвих питань, недопущення будь-яких правопорушень, незловживання алкогольними напоями, погіршення стану здоров'я тощо. Суттєве значення також мають обставини, що характеризують поведінку винної особи у зв'язку її вчиненням злочином (так звана посткримінальна поведінка): надання допомоги потерпілому, турбота про його близьких, повне визнання вини, щире каяття у вчиненому злочині, сприяння розкриттю злочину, відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди тощо.

Переконаний, що тільки за наявності сукупності декількох різних за змістом обставин, що свідчать про набуття поведінкою позитивних властивостей, можна робити висновок про її бездоганність. На

підтвердження сказаного один із найбільш авторитетних дослідників особи злочинця Н.С. Лейкіна пише про те, що вказана соціально-психологічна характеристика повинна базуватися не на окремих вчинках, а на образі, ладі життя людини, на властивих йому стійких рисах [9, 96].

У цьому контексті слід звернути увагу на вирок Онупфрїївського районного суду Кіровоградської області від 10 травня 2007 року, яким особа була засуджена за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 164 КК України, та звільнена від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК України. Обґрунтовуючи наявність у засудженого бездоганної поведінки, суд указав лише на те, що після вчинення злочину підсудний повністю відшкодував заборгованість зі сплати аліментів, попросив вибачення у потерпілої та запевнив, що такої ситуації більш не відбудеться, у вчиненому злочині розкався [10].

Навряд чи характеристика поведінки як бездоганної має зводитися лише до однієї її складової – пов'язаної зі вчиненням злочином.

Для порівняння: в іншому випадку Врадїївській районний суд Миколаївської області, засуджуючи особу за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 126 КК України, навпаки, залишив поза увагою посткримінальну поведінку винного щодо потерпілого, вказавши на таке. Поведінка особи після вчинення злочину характеризується як бездоганна (не вчиняє адміністративних правопорушень, здійснює догляд за двома неповнолітніми дітьми, забезпечує їх матеріально та духовно), а ставлення до праці – як сумлінне (має постійне місце роботи – "ЮгрегіонПлюс", де працює різноробочим, обробляє земельну ділянку, утримує підсобне господарство) [11].

Треба зауважити, що, як показує аналіз правозастосовної практики, в більшості інших судових рішень про звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності опис бездоганної поведінки набагато скромніший та фактично має неконкретизований характер.

Скажімо, Новосанжарський районний суд Полтавської області в рішенні від 24 квітня 2009 року визнав за можливе звільнити особу від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК України, враховуючи обставини справи та особу винного [12].

Інший приклад. У рішенні Новоукраїнського районного суду Кіровоградської області від 10 лютого 2010 року засуджений був визнаний таким, що не є суспільно небезпечним, з урахуванням його особи та визнання вини [13].

Сумлінне ставлення до праці може характеризуватися відповідальним й позитивним ставленням винної особи до роботи, наявністю заохочень, передбачених трудовим законодавством, статутом, поло-

женням, підвищенням освітнього рівня і кваліфікації в будь-якій сфері тощо. Воно може передбачати таке: особа бере участь у суспільно корисній праці в одній з організаційно-правових форм (участь у підприємстві, виконання роботи за цивільно-правовими договорами, індивідуальна трудова діяльність, робота за наймом тощо). Сумлінне ставлення до праці означає добросовісне виконання трудових обов'язків, постійну старанність у роботі, дотримання дисципліни, ощадливе ставлення до засобів праці, дотримання правил охорони праці та техніки безпеки, прагнення до підвищення кваліфікації та набуття нової спеціальності тощо.

Щодо зазначеного критерію виникає серйозне питання, адже особа може не працювати з об'єктивних, не залежних від неї причин (інвалідність, похилий вік тощо). У цьому контексті слід зазначити, що термін "бездоганна поведінка" цілком може охоплювати й сумлінне ставлення до праці, якщо в особі є всі можливості працювати, й вона не ухиляється від роботи. У випадку, коли засуджений з об'єктивних причин не має змоги працювати, ця обставина сама по собі не слугує спростуванням втрати суспільної небезпечності. Таку позицію поділяє і судова практика.

Зокрема, показовою є кримінальна справа з обвинувачення особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 125 КК України, розглянута Черновецьким районним судом Хмельницької області. Під час розгляду справи встановлено, що підсудний характеризується позитивно, раніше не судимий, хворіє на гіпертонію. При цьому він не працює, оскільки знаходиться на пенсії за віком. Приймаючи рішення про звільнення від покарання на підставі ч. 4 ст. 74 КК України, суд зробив висновок про можливість такого звільнення, незважаючи, по суті, на відсутність даних, які мали б свідчити про сумлінне ставлення до праці засудженого [14].

З огляду на сказане, законодавцю доцільно було б відмовитися від такого критерію оцінки втрати суспільної небезпечності, як сумлінне ставлення до праці, обмежившись вказівкою на бездоганність поведінки. Раніше така пропозиція вже висловлювалося на сторінках юридичної літератури, є добре аргументованою та заслуговує на підтримку. Так, слухними є міркування П.Л. Фріса про те, що сумлінне ставлення до праці як характеристика втрати особою суспільної небезпечності не може бути визнана вдалою. Оскільки, по-перше, вона достатньою мірою охоплюється попередньою оцінкою особи. По-друге, вона є рудиментом епохи соціалізму, коли виробничій сфері діяльності особи надавалось зайве ідеологічне навантаження. У су-

часних умовах, які характеризуються відмовою від ідеологічних стереотипів і великим безробіттям, надання цій характеристиці визначального значення є не виправданим [15, 396]. Виключити із ч. 4 ст. 74 КК вказівку на "сумлінне ставлення до праці" пропонує і А.І. Золотарьов з тих міркувань, що вона необґрунтовано перешкоджає застосуванню аналізованого виду звільнення до осіб, які навчаються, не працюють у зв'язку з досягненням пенсійного віку або втратою працездатності за хворобою, а також самозайнятих осіб, у тому числі й приватних підприємців [4, 9].

Звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності необхідно відрізнити від звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України). Обидва види звільнення стосуються ситуацій, пов'язаних з втратою суспільної небезпечності. Однак, якщо в першому випадку мова йде про особу, яка вчинила злочин, після чого чудовою поведінкою *довела своє виправлення*, то в другому – про втрату суспільної небезпечності діянням або особою, котра його вчинила *через зміну обстановки*.

При звільненні від покарання за ч. 4 ст. 74 КК України за загальним правилом зміна обстановки значення не має, а вчинене діяння не втрачає характеру суспільно небезпечного. Особу на час розгляду справи в суді, не можна вважати суспільно небезпечною саме через те, що вона виправилась, довівши це бездоганною поведінкою і сумлінним ставленням до праці. На цьому наголошує І.Г. Івасюк, який розмірковує таким чином. Самий собою факт суттєвої зміни обставин життя особи, яка вчинила злочин, ще не означає втрату нею суспільної небезпечності, настільки ж зберігає свою справедливість і теза про те, що самий собою факт зникнення суспільно небезпечних рис (властивостей) особи після вчинення нею злочину, не означає зміну обстановки. Якщо факт зміни обстановки як об'єктивних перетворень дійсності, що оточує особу, був відсутній, а суспільна небезпечність, як сукупність негативних особистісних рис, ставиться під сумнів у зв'язку з наступною після вчинення злочину бездоганною поведінкою і сумлінним ставленням до праці, то у такому випадку виникає передбачена ч. 4 ст. 74 КК України підстава для звільнення особи від покарання. На відміну від ст. 48 КК України, яка передбачає випадки зміни обстановки, внаслідок яких діяння чи особа втрачають свою суспільну небезпечність, в ч. 4 ст. 74 КК України йдеться про зміни в особі самого правопорушника, зміни в його поведінці, ставленні до

суспільно корисних видів діяльності, що виникли без істотних змін об'єктивного характеру в оточуючій цю особу обстановці [16, 70 - 71].

Останнім часом у літературі висловлюється слухна думка про скасування засудження зі звільненням від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України). Зокрема, М.І. Хавронюк, обґрунтовуючи доцільність прийняття такого рішення, стверджує, що "в умовах тотальної корупції в Україні передбачені кримінальним законом засоби диференціації кримінальної відповідальності, які роблять можливою найширшу судову дискрецію, є додатковим і надзвичайно потужним корупційним ризиком" [17, 248]. Слушні міркування науковця мають створити добре підґрунтя для роздумів про доцільність існування надалі в КК України досліджуваного виду звільнення від покарання.

Для формування власної наукової позиції з цього приводу скористаємося порівняльно-правовим та історичним методами дослідження.

Вивчення кримінального законодавства зарубіжних країн наводить на думку про певну "унікальність" звільнення від покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності, принаймні якщо розглядати його у тому вигляді, в якому відповідна норма існує в Україні. Деякі з елементів розглядуваного звільнення властиві іншим його видам, зокрема, умовному засудженню або засудженню без призначення покарання. Навіть кримінальні кодекси переважної більшості країн пострадянського простору не передбачають можливості звільнення особи від покарання на таких пільгових умовах і підставах, як це зроблено в ч. 4 ст. 74 КК України.

Наприклад, схожий вид звільнення від покарання встановлено ст. 79 КК Республіки Білорусь, згідно з якою якщо в процесі судового розгляду кримінальної справи стосовно особи, яка вчинила *вперше злочин*, що не є тяжким або особливо тяжким, буде визнано, що внаслідок *тривалої* бездоганної поведінки після вчинення злочину ця особа довела своє прагнення до законслухняної поведінки й з *урахуванням характеру й ступеня суспільної небезпеки вчиненого злочину, особи винного* її подальше виправлення можливе без застосування покарання, але в умовах здійснення за ним *профілактичного спостереження*, суд може винести такої особі обвинувальний вирок без призначення покарання. Як бачимо, по-перше, білоруський законодавець посилив вимоги до умов і підстав такого звільнення, звузивши коло осіб, які можуть підлягати засудженню без призначення покарання, а, по-

друге, особа остаточно не випадає з поля зору держави після звільнення - за нею здійснюється профілактичний нагляд.

Звернення до КК України 1960 р. та інших законодавчих актів радянської доби дає можливість з'ясувати, що розглядуваний вид звільнення від покарання існував і до ухвалення в 2001 році чинного КК. Так, ч. 2 ст. 50 КК України 1960 р. дозволяла суду з винесенням вироку звільняти від покарання особу, яка вчинила злочин, коли буде визнано, що в силу наступної бездоганної поведінки і чесного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною. Тобто практично без істотних змін (виняток - можливість звільнення від покарання стала пов'язуватися з тяжкістю вчиненого злочину) цей текст відтворено у ч. 4 ст. 74 КК України, навіть незважаючи на появу і вдосконалення інших заходів кримінально-правового впливу, що мають пільговий характер.

Зокрема, виникає питання, чи не створюється невинуватана конкуренція між нормою про звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності (ч. 4 ст. 74 КК України) та нормою про звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 - 78 КК України). Переконали, що така конкуренція існує, але вона жодним чином не впливає на якість диференціації кримінальної відповідальності, навпаки, породжує плутанину та непорозуміння в практиці правозастосування.

Розглянемо для прикладу підстави позначених видів звільнення у порівнянні. Так, для звільнення від відбування покарання з випробуванням суду потрібно установити *можливість виправлення особи без відбування покарання* (враховуючи особу винного та тяжкість злочину), а для звільнення від покарання за ч. 4 ст. 74 КК України слід констатувати *втрату особою суспільної небезпечності* (за критеріями бездоганної поведінки та сумлінного ставлення до праці, що є певною характеристикою особи винного). Чи не здається читачеві, що мова фактично йде про одне і те саме з тією лише різницею, що звільнення з випробуванням через інші умови здійснення зазвичай можливе в більшому колі випадків?

Як приклад - *ситуація, відображена у вирoku Новосанжарського районного суду Полтавської області від 8 квітня 2009 року. Звільняючи засудженого за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України, від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності, суд мотивував своє рішення наявністю обставин, які пом'якшують покарання (щире каяття, позитивна характеристика, відшкодовані збитки) та відсутніс-*

ттю обставин, які обтяжують покарання [19]. За цих обставин жодних перешкод для звільнення особи від відбування покарання з випробуванням немає; більше того, напевно, саме таке звільнення було б більш доцільним, оскільки про сумлінне ставлення до праці (засуджена – пенсіонерка) та конкретні прояви бездоганності поведінки у виroku суду не йдеться.

Гуманізація кримінально-правової політики держави не має відбуватися довільно, без урахування особливостей системи чинного законодавства. В аспекті розглядуваного питання актуальними є слова В.К. Грищука, котрий зауважив, що жодні благородні, але невиважені односторонні наміри гуманізації кримінального законодавства, що не ґрунтуються на реальних економічних, політичних та соціальних передумовах, єдності соціального і морального прогресу суспільства, не можуть принести суспільству користі, бути стимулом його розвитку, забезпечити нормальне функціонування правоохоронної системи. При недодержанні цього принципу гуманізація кримінальної політики матиме чисто пропагандистський, суб'єктивний, шкідливий характер, що означатиме перехід на позиції волонтаризму в кримінально-правовій політиці і породить нові соціальні диспропорції [18, 318].

Отже, вважаю, що звільнення від покарання внаслідок втрати особою суспільної небезпечності як радянський анахронізм потребує скасування, а ч. 4 ст. 74, відповідно, – виключення з КК України. Таке рішення не лише не завадить реалізації ідеї законодавця про гуманізацію кримінальної відповідальності (оскільки залишаться інші аналогічні підстави для звільнення від покарання), але й сприятиме оптимізації привілейованих норм кримінального права України.

Використана література:

1. Меркулова В.О. Кримінальна відповідальність: окремі теоретичні та соціально-правові аспекти: монографія / В.О. Меркулова. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 225 с.

2. Хряпінський П.В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: монографія / П.В. Хряпінський. – Х.: Харків юридичний, 2009. – 448 с.

3. Личность преступника и применение наказания: монография / под науч. ред. Б.С. Волкова, В.П. Малкова. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1980 – 216 с.

4. Золотарьов А.І. Звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання та його відбування за злочини у сфері господарської діяльності:

дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Золотарьов Анатолій Іванович. - Х., 2007. - 222 с.

5. Архів Старокостянтинівського районного суду Хмельницької області. Справа № 1-301/10 за 2010 рік.

6. Михайленко П.П. Кримінальне право України / П.П. Михайленко, В.В. Кузнецов, В.П. Михайленко, Ю.В. Опалинський. - К., 2006. - 440 с.

7. Сучасне кримінальне право України : курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. - [2-е вид.] - К. : Вид. Паливода А.В., 2006. - 636 с.

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. - [7-ме вид., переробл. та допов.] - К. : Юридична думка, 2010. - 1288 с.

9. Лейкина Н.С. Личность преступника и уголовная ответственность : монография / Н.С. Лейкина. - Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1968. - С. 129 с.

10. Архів Онufrрїївського районного суду Кіровоградської області. Справа № 1-50/07 за 2007 рік.

11. Архів Врадїївського районного суду Миколаївської області. Справа № 1-111/10 за 2010 рік.

12. Архів Новосанжарського районного суду Полтавської області. Справа № 1-51/09 за 2009 рік.

13. Архів Новоукраїнського районного суду Кіровоградської області. Справа № 1-39/10 за 2010 рік.

14. Архів Чемеровецького районного суду Хмельницької області. Справа № 1-11/07 за 2008 рік.

15. Фрїс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів вищих навчальних закладів. - 2-ге видання доповнене і перероблене / П.Л. Фрїс. - К. : Атіка, 2009. - 512 с.

16. Івасюк І.Г. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання внаслідок зміни обстановки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Івасюк Ігор Георгійович. - Львів, 2002. - 207 с.

17. Хавронюк М.І. Диференціація кримінальної відповідальності або чи не очікує Україну соціальна катастрофа? / М.І. Хавронюк // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Диференціація кримінальної відповідальності : матеріали міжнародного симпозіуму 11 - 12 вересня 2009 року. - Львів : ЛьвДУВС, 2009. - С. 243 - 248.

18. Архів Новосанжарського районного суду Полтавської області. Справа № 1-50/09 за 2009 рік.

19. Гришук В.К. Проблеми сучасної кримінальної політики України // Вибрані наукові праці / В.К. Гришук. - Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. - 824 с.